

Eelarvamused

AINED: keeleõpetus

KLASSID: 9-12

SEOS AINEKAVADEGA

Mina ja virtuaalmaailm (oma emotsioonide ja digikäitumise mõistmine). Mina ja virtuaalne kogukond (kuidas teised inimesed mõjutavad minu digikäitumist).

TUNNI EESMÄRK

Õpilane teeb vahet erinevate eelarvamuste vahel ja suudab välja pakkuda vähemalt kolm viisi, et vähendada eelarvamuste mõju isiklike otsuste tegemisel.

SISSEJUHATUS

Klass vaatab ja kuulab näidet kuulmisillusioonist, mille puhul aju eelistab nähtavat stiimulit kuuldavale.
3 min.

TUNNI KAVA

Tegevus 1: Eelarvamuse ankurdamine
Tegevus 2: Eelarvamuse kinnitamine
Tegevus 3: Rühmatöö. Õpilased arutlevad sotsiaalmeedias esinevate eelarvamuste üle ja teevad ettepanekuid, kuidas nende mõju vähendada.
30 min.

Refleksioon/kokkuvõte: kognitiivsetest eelarvamustest pole võimalik vabaneda, kuid nende üle on võimalik arutleda ja vähendada nende mõju meie otsustele.
Õpilased vastavad küsimustele.
5 min

KAS ÕPILASED JÕUDSID EESMÄRGINI?

Õpilased pakuvad välja vähemalt kolm viisi, kuidas saab vähendada eelarvamuste mõju otsustele; õpilaste enamik tunneb eelarvamused ära.

PÕHIKONTSEPTSIOONID

Kognitiivne eelarvamus
Eelarvamuse ankurdamine
Eelarvamuse kinnitamine

VAJALIKUD VAHENDID

Projektor esitluse näitamiseks,
internetiühendus video jaoks,
nutiseadmed õpilastele.

Developed by Knowledge Economy Forum and DW Akademie and funded by the Foreign Office of the Federal Republic of Germany.

Huvi äratamine / evokatsioon (3 minutit):

1. Näita klassile [videot](#). Kasuta kindlasti heli, sest see video sisaldab näitlikku audioillusiooni.
2. Te nägite just näidet sellest, kuidas meie aju töötab: see eelistab visuaalset informatsiooni kuuldule. Just sellepärast ei saagi lauludesse panna salasõnumeid, mis tulevad kuuldavale siis, kui laulu tagurpidi mängid. Sa võid mistahes laulu tagurpidi mängida, panna juurde subtiitrid oma tekstiga ja aju teebki triki ära.

Tunnikava (30 min.):

3. Tegevus: **eelarvamuse ankurdamine.**

3.1. Õpetaja palub klassil avaldada oma arvamust, kas Indoneesias on üle või alla 65 miljoni elaniku. Hea on kuulda võimalikult paljude õpilaste arvamust.

3.2. Õpetaja ei anna esimesele küsimusele vastust, vaid esitab uue küsimuse: kui palju inimesi elab Indoneesias?

3.3. Haruharva juhtub, et pakutud number on väga erinev 65 miljonist, sest tööle asub **ankurdatud eelarvamus**. **Ankurdatud eelarvamus** on mõttemuster, mis tekitab meis tugeva usalduse esimese infokillu vastu, mis me mingil teemal saime. Igapäevaelus näeme seda sageli, näiteks iga kord, kui poes käima. Ankurdatud eelarvamust kasutatakse allahindluste korral: kui me näeme, mis oli kauba algset ja praegust hinda, võrdleme neid ja kaldume positiivse ostuotsuse poole ka siis, kui ka alandatud hind on liiga kõrge (me näeksime seda, kui mõtleksime objektiivselt, mitte mõjutatuna).

3.4. Õige vastus on 280 miljonit.

4. Tegevus: **eelarvamuse kinnitamine.**

4.1. Teie ülesanne on ära arvata kolmest arvust koosneva jada põhimõte.

4.2. Küsimusi esitada ei tohi. Kui oled reegli ära arvanud, esita õpetajale selle reegli põhjal tehtud jada, ja õpetaja ütleb, kas oled reeglile pihta saanud või ei.

4.3. Võid õpetajale esitada nii mitu jada kui tahad, kui sa arvad, et oled reeglist aru saanud, võid sa sellele nime anda. Ühte reeglit saab nimetada ainult üks kord.

4.4. Algne jada on 2, 4, 8.

4.5. Enamik õpilasi (eriti alguses) jätkab jada kõige ilmsemate reeglite põhjal: korrutavad kahega (16, 32, 64) või korrutavad omavahel kaks esimest numbrit (3, 6, 18) vms.

4.6. **Õige vastus on, et iga järgmine number peab eelmisest suurem olema** (2, 3, 4 või 1, 32, 994). Reegli vastu eksivad näiteks jadad 2, 2, 4, ja 5, 2, 4.

4.7. Mõnikord kulub reegli leidmiseks mõni minut, teinekord rohkem kui 10 minutit. Selle põhjustab eelarvamuse kinnitamise mõttemuster: kalduvus otsida infot, mis kinnitaks inimese varasemaid uskumusi või väärtusi, või siis interpreteerida infot nii, et see kinnitaks varasemat arvamust. Me puutume selle nähtusega kokku iga päev. Meie esmane reaktsioon mistahes informatsioonile on enamasti tingitud eelarvamuse kinnitamisest. Me saame sellest hoiduda ainult siis, kui mõtleme kriitiliselt (või teaduslikult).

4.8. Kui on aega, võib õpilastele näidata videot sellest, kuidas inimesed sama ülesannet lahendavad.

5. Rühmatöö.

5.1. Õpilased toovad viieliikmelistes rühmades sotsiaalmeedia põhjal vähemalt kaks näidet eelarvamuse ankurdamise ja kinnitamise kohta.

5.2. Samades rühmades luuakse vähemalt kolm ettepanekut, mis aitaksid hoiduda nende eelarvamuste lõksu langemast (näiteks: eelarvamuse tunnistamine, otsuse edasilükkamine, informatsiooni kontrollimine, oma ankrud viskamine, oma hüpoteesi kontrollimine (püüa kinnitamise asemel eriarvamusele jääda), hoiduda kordamisest).

Refleksioon ja kokkuvõte (5 min.):

6. Kognitiivsed eelarvamused on meie ajus kinni, sest need on kujunenud tuhandete aastate pikkuse arengu käigus. See tähendab, et KÕIGIL on kognitiivsed eelarvamused. Neist lahti saada ei ole võimalik, aga me võime olla teadlikud nende olemasolust ja kasutada kriitilist mõtlemist, kui me informatsiooni hindame ja oma eelarvamuste mõju leevendada püüame.

7. Me tõime välja vaid mõned kognitiivsed eelarvamused, ent neid on kokku üle saja. Mõned levinumad on siin:

7.1. **Tagantjärele tarkus** on tavaline kognitiivne eelarvamus, mille korral me peame teatud juhuslikke sündmusi ettenähtavateks. Seda tuntakse ka kui fenomeni „Ma teadsin seda juba enne“.

7.2. **Vale üksmeele efekt** on inimeste kalduvus üle hinnata seda, kui paljud inimesed nende enda uskumuste, käitumise, hoiakute ja väärtustega nõustuvad.

7.3. **Halo efekt** on kalduvus arvata, et esmamulje mõjutab seda, mida me inimesest üldiselt arvame. Seda tuntakse ka kui „füüsilise veetluse stereotüüpi“ või mõtteviisi „kui see on ilus, siis on see ka hea“. Me kasutame seda iga päev.

7.4. **Karjaefekt** tähendab, et inimesed võtavad omaks käitumise, stiili või hoiakud üksnes sellepärast, et teised inimesed teevad nii.

8. Mitmevooruline mälumäng, kus õpilased saavad proovida eelarvamuste äratundmist neile esitatud näidetes.